

**STATSMONOPOL-
KAPITALISMEN**

**TRINN
6**

Marxistisk Opplysningsråd

Utgitt av
Marxistisk Opplysningsråd
i samarbeid med NKPs studie-
og opplysningsutvalg
Oslo 1982
I kommisjon:
Falken Forlag
Trykk: A/S All-Trykk
ISBN 82-7009-129-4

Kveld 1

(s. 7 - 27)

1. Innledningen

Her er det to ting vi bør merke oss:

- definisjonen (s. 8), som dekker hovedinnholdet i SMK (merk hva som ligger i sammensmelting, sammenfletning)
- siden SMK er det siste trinn i monopolkapitalismen, må den ha særtrekk som på visse måter skiller den fra monopolkapitalismen på tidligere trinn.

2. Motsigelser og økonomiske lover i kapitalismen

Dette avsnittet er svært viktig. Det understreker det som alltid har vært *grunnmotsigelsen* i kapitalismen (s. 10), og hvordan det dialektiske forholdet mellom de to sidene - produksjonens økende samfunnsmessige karakter og den private tilegningen - har utviklet seg under kapitalismen. Avsnittet peker på at kapitalismen på den ene siden har vært i stand til å fremme og tilpasse seg en stadig utvidelse av produksjonens samfunnsmessige karakter, og at på den andre siden denne tilpasningen har skjedd ved at *staten* til slutt er kommet inn som støttespiller i tilegningen av produksjonsresultatet. Dette er det viktigste her.

3. Modifisering av lovene om merverdien og profitten

Dette avsnittet dreier seg om hvordan monopoliseringen av produksjonen fram til statsmonopolistisk monopolisering har *modifisert* (merk hva som ligger i begrepet *modifisering!*) de økonomiske lovene som gjelder for kapitalismen. Det vesentlige her er ellers å få tak i det resonnementet som fører fram til at monopolprisen ligger over varenes verdi, og hva dette fører til i den kapitalistiske økonomien.

4. Grunnmotsigelsen i kapitalismen - og monopolkapitalismen

Her dreier det seg om, i forlengelse av forutgående avsnitt, å begripe hvordan kapitalismen delvis løser sine egne motsetninger, hvordan den på den ene siden gir et visst rom for utvikling av produktivkraftene, men hvordan selve dette på den andre siden hopper opp nye motsetninger i kapitalismen.

5. Årsaker til at SMK vokser fram

Det dreier seg her om at den rent automatiske markedsme-kanismen i den *privatmonopolistiske* produksjonen ikke er tilstrekkelig for å regulere økonomien til fordel for monopolen. Av flere grunner blir det nødvendig å supplere den spontane monopolprofittmekanismen med statsinngrep. Noen av disse grunnene er nevnt i teksten.

6. Foreløpig sammendrag og konklusjon

Det vesentlige i oppsummeringen her er den dialektiske virkningen innenfor motsetningsforholdet mellom på den ene siden utviklingen av produktivkreftene og samfunnsmessig-gjøringen av produksjonen, og på den andre siden monopol-kapitalismens reaksjon på dette - nødvendigheten av at *staten* kommer inn med sin økonomiske og utenøkonomiske makt.

SPØRSMÅL

1. Hvordan skjer utviklingen av grunnmotsigelsen i kapitalismen under monopolkapitalismen - og hva menes med at de økonomiske lovene *modifiseres*?
2. Hva ligger til grunn for at det under *frikonkurrans*-kapitalismen danner seg en *gjennomsnittsprifittrate*?
3. Prøv å gjøre rede for hva som ligger til grunn for *monopolprofitten* - og hvorfor monopolprisen ligger over varenes verdi.
4. Har du sørget for å forstå ordentlig (det dreier seg om dialektisk tenkning) at det under kapitalismen, særlig under monopolkapitalismen, skjer en veldig utvikling av produktivkreftene, *samtidig* med økende hemninger for produksjonen? Hva betyr dette for utbytningen av arbeiderklassen og andre arbeidende?
5. Kan du redegjøre for noen trekk ved den utviklingen som har gjort SMK til et nødvendig trinn i imperialismen (monopolkapitalismen)?

Kveld 2

(s. 28 – 45)

7. Statsmonopolkapitalismen – overgangen til sosialismen. Lenin om statsmonopol- kapitalismen som overgang til sosialismen

Det som sies her, og som man med flid bør innarbeide i sin tenkning, er på den ene siden nødvendigheten av SMK for å overvinne de hemningene som monopoliseringen av økonomien under kapitalismen selv skaper. Som sådan er SMK kapitalisme, videreutvikling av kapitalismen, av monopolkapitalismen. På den andre siden: Samtidig som formene for SMK er forsvarsverker for kapitalismen, er de også videreutvikling av produktivkraftene og av former for produksjonsforhold som forbereder sosialismen *materielt* (men ikke politisk).

8. Faktorer som fremmer den videre utvikling av statsmonopolkapitalismen

Her behandles forhold som både gjelder produktivkraftene og produksjonsforholdene, samt trekk ved utviklingen innenfor det imperialistiske verdenssystemet. Under avsnittet om VTR pekes det kort på følger av det tekniske framsteg under monopolkapitalismen. Og videre pekes det på hva statens utbygging av *infrastrukturen* betyr økonomisk for monopolkapitalen.

Når det gjelder klassekampen under SMK, pekes det på statens *dobbelrolle* i utbytningen og hersketeknikken.

Militariseringen av økonomien

Viser at samfunnsmessiggjøringen av produksjonen dominert av monopolprofitten gjør produktivkraftene om til destruktive krigskrefter som truer hele menneskesamfunnet med undergang.

Ytre faktorer i utviklingen av SMK...

Utgangspunkt: Kapitalismens allmenne krise som følge av bl.a. framgangen for det sosialistiske verdenssystemet, kombinert med indre faktorer. Vanskene og motsigelsene i forsøkene på å samordne imperialismen internasjonalt. Det objektive internasjonaliseringsskravet som ligger i utviklingen av produktivkraftene.

Innholdet i «overstatlig-gjøringen» og integrasjonen, samarbeid mellom stormonopolene og statsmaktene internasjonalt er en videreføring, med nye trekk, av kapitalismens grunnleggende vesen.

SMK i de imperialistiske hovedlandene og innholdet i de økonomiske forbindelsene med utviklingslandene.

Ulikemessigheten i utviklingen for de imperialistiske landene og forholdet mellom de tre hovedsentra i dag – samarbeid og rivalitet.

9. Trekk ved SMKs innhold (vesen)

Dette sammendraget er viktig. Det understreker først og fremst det nye ved statens rolle under SMK – særlig monopolenes *økonomiske maktbruk* og statens *utenomøkonomiske makt*. Og videre hvilke følger dette må få for arbeiderklassens kamp – at sammenfletningen mellom monopolenes og statens makt må få følger for klassekampen ved at den faglig/økonomiske og den politiske kampen må flettes sammen, dvs. at den faglig/økonomiske kampen fagbevegelsen driver må utvides til en politisk kamp (teksten kommer seinere tilbake til dette i flere sammenhenger).

11. Det økonomiske grunnlaget for statens relative selvstendighet

Det er viktig å forstå at statens relative selvstendighet er et resultat av den økonomiske utviklingen under SMK.

Den økonomiske utviklingen under SMK har ført til en sterk konsentrasjon av kapital og makt i de imperialistiske landene. Dette har gjort at statene i disse landene har fått en relativt selvstendig økonomi, selv om de fortsatt er avhengige av verdensmarkedet.

De økonomiske forutsetningene for SMK...

De økonomiske forutsetningene for SMK er blant annet den tekniske framgangen og den økonomiske konsentrasjonen som har gjort det mulig for de imperialistiske landene å opprettholde sin økonomiske selvstendighet.

SPØRSMÅL

1. Når det sies at SMK på ymse vis styrker den kapitalistiske utviklingen – hvorfor kan det da samtidig sies at SMK *materielt* er den direkte overgangen til sosialismen? (Husk at det må revolusjonær politikk og omdanning til for at denne overgangen skal bli virkelighet!).
2. Hva betyr den vitenskapelig/tekniske revolusjon for utviklingen i SMK og for arbeiderklassen, og hva vil den bety for overgangen til sosialismen?
3. Hva menes med infrastruktur, og hva betyr utbyggingen av infrastrukturen for monopolene og for SMK?
4. Prøv å gjøre rede for noen av årsakene og noen av virkningene militariseringen av økonomien har i de imperialistiske hovedlandene (og eventuelt her i landet).
5. «Internasjonaliseringen» av økonomien har mange sider og er full av motsigelser under imperialismen og SMK. Hva er det viktigste imperialismen og de «nasjonale» statsmonopolistiske regjeringene tar sikte på med sine internasjonale samarbeidsbestrebelsene? Hvilke vansker møter de i dette «samarbeidet»?
6. Hva ligger det i at monopolene utøver *økonomisk makt* (i tillegg til tvangsvirkningen av de økonomiske lovene), og hva ligger det i at staten utøver *økonomisk makt* under SMK?
7. Hvorfor må arbeiderklassen rette kampbrodden sterkere mot staten – dvs. mot statens *utenom-økonomiske* maktbruk?

Kveld 3

(s. 46 – 62).

10. Statens relative selvstendighet

Dette spørsmålet gjelder hvordan forholdet er mellom monopolene og statsmakten under SMK – det forholdet vi har karakterisert som en sammenfletning av monopolenes makt og statens makt. Spørsmålet gjelder om staten er sammengrodd med monopolene – siden staten fremmer monopolherredømmet – eller om den har visse manøvreringsmuligheter uavhengig av monopolene.

I teksten er forholdet monopol/stat betegnet som en *relativ enhet* med mange motsetninger, slik at begge beholder en viss selvstendighet i forhold til hverandre.

11. Det økonomiske grunnlaget for statens relative selvstendighet

Det dreier seg her om de økonomiske ressursene som staten enten eier eller disponerer, som et trekk ved SMK.

Under avsnittet: *Tendensen til fallende profittrente* ... (som ikke behandles teoretisk i sin helhet) framheves noen grunner for hvordan denne tendensen motvirkes for monopolprofitten som helhet under SMK ved statens virksomhet.

I neste avsnitt: *Statens klassekarakter osv* ... kommer vi litt inn på hva statens relative selvstendighet betyr for arbeiderklassens stilling og kampmuligheter.

De viktigste formene for SMK ...

Her dreier det seg om de *konkrete* formene for statens økonomiske ressurser og reguleringsmekanismer. En bør merke seg særegenhetene ved vårt land i så måte. Under avsnittet: *Statssektoren av økonomien* er det viktig å drøfte betydningen av nasjonaliseringer.

SPØRSMÅL

Statens relative selvstendighet er viktig på mange måter for kommunistisk strategi og taktikk. Den har bl.a. vesentlig betydning for et prinsipielt riktig syn på statsmakten og for hvor grensen går for reformer som kan vinnes innenfor SMK.

1. Det er to sider ved statens stilling - sammenfletningen med monopolenes makt og en relativt (forholdsvis) selvstendig makt, som likevel er begrenset av monopolenes herredømme. Hvordan kommer denne motsetningen til uttrykk?
2. Er det rimelig å si at staten kan ha en relativt sterkere selvstendig stilling i forhold til monopolene i Norge enn i andre kapitalistiske land der SMK rå? Er det et faktum eller ikke?
3. Hvordan blir tendensen til fallende profitttrate for monopolkapitalen motvirket ved statens politikk?
4. Hvilke tanker gjør du deg om hva som kan oppnås av reformer til fordel for arbeiderklassen under SMK, og hvilke politiske slutninger vil du trekke av dette?
5. Har du noen mening om hvorvidt arbeiderklassen i Norge står overfor særegne problemer på grunn av særegenheter i vårt land?
6. Kan du summere opp de argumentene som er anført i teksten for at arbeiderbevegelsen bør gå inn for nasjonaliseringer? Er du enig?

Kveld 4

(s. 62 - 72)

Fordelingen og omfordelingen av nasjonalinntekten - og arbeiderklassens stilling

Dette hører emnemessig sammen med foregående også.

En får her prøve å holde styr på det som hører inn under primærfordelingen og det som hører inn under sekundærfordelingen av nasjonalinntekten, og hvordan de likevel henger sammen når det gjelder fordelingen av nasjonalinntekten på kapitalen og på arbeidet. Dernest gjelder det å merke seg (og lære seg) hvordan staten innvirker på de forskjellige fordelingsmekanismene, og hvilke resultater det gir for fordelingen av samfunnsinntektene.

En del av den såkalte inntektspolitikken er tiltak i primærfordelingen, en annen del tiltak i sekundærfordelingen.

En bør merke seg det som har skjedd i og med at en større del av arbeidskraftens verdi dekkes av en «samfunnsmessig» inntekt, og tenke nøye over hva dette må bety for retningen i fagbevegelsens kampkrav - at den faglige kampen blir en politisk kamp også om de inntektene som fordeles over statsbudsjettet, ikke bare lønnskamp mot bedriftene.

SPØRSMÅL

1. Hva menes med primærfordelingen, og hva er det vesentlige ved sekundærfordelingen av nasjonalproduktet (nasjonalinntekten)?
2. Hvordan virker de inntektspolitiske tiltakene fra statens side på a) primærfordelingen, b) sekundærfordelingen?
3. Hva er det som utgjør den «samfunnsmessige» delen av inntekten til arbeidere, og hvorfor har denne økt?
4. Hvordan virker «familieinntekten» på arbeidskraftens verdi?
5. Hvordan vil du i hovedsak vurdere den «solidariske lønns politikken» som framgangslinje i den faglige kampen?
6. Hvilke konklusjoner vil du trekke av den statsmonopolistiske lønns politikken for arbeiderklassens og særlig for fagbevegelsens virkeområder?

Kveld 5

(s. 73 - 81)

12. Forholdet mellom monopolene og staten.

Hovedsak i forholdet: SMK-reguleringene er uttrykk for vern om monopolprofitten og monopolherredømmet i økonomien og politikken.

Ut fra dette forklares i hovedsak både foreningen mellom monopolenes og statens makt og motsetningene mellom dem - ut fra de konkrete vilkår og styrkeforholdet mellom klassene i de enkelte land.

Dessuten eksisterer en motsetning mellom privateiendommen som kapitalistisk prinsipp og statsinngrepene.

13. Krisen i den statsmonopolkapitalistiske reguleringspolitikken

Dette avsnittet søker å vise at den statsmonopolkapitalistiske reguleringspolitikken ikke har kunnet hindre den sykliske krisen og andre krisefenomener - at den tvertom har forsterket en rekke motsetningsforhold i kapitalismen.

Dermed ble den sykliske krisen i økonomien også en krise i reguleringspolitikken og for de økonomiske teoriene den bygde på.

Dette har ført til visse endringer i forholdet mellom monopolene og staten - tendenser i retning av mer «selvregulering» fra monopolenes side.

14. Årsakene til krisen i reguleringspolitikken ...

De ytterste årsakene er utdypingen av kapitalismens allmenne krise og alle sidene ved den som bestemmer kapitalismens stilling i verden i dag.

Dessuten: at utviklingen av produktivkreftene og den stadig økende samfunnsmessiggjøringen av produksjonen skjer innenfor en stadig utvidet monopolisering av økonomien, som staten har gått inn for, samtidig som statsreguleringene delvis har mistet taket på reguleringene.

Videre: at den internasjonale storkapital sammen med nasjonal monopolkapital i et visst monn har greid å sette seg ut over indre statsreguleringer og internasjonale statsmonopolkapitalistiske avtaler.

SPØRSMÅL

1. Hvordan vil du forklare den motsetning som ligger i at statsreguleringene på én og samme gang er uttrykk for objektive behov i den kapitalistiske økonomien og dertil peker ut over kapitalismen?
2. Hvordan skaper klasse- og gruppeinteresser vansker og motsetninger i den statsmonopolkapitalistiske politikken?
3. Hva vil du regne som de viktigste uttrykk for krisen i den statsmonopolkapitalistiske reguleringspolitikken?
4. Hva vil du regne som de grunnleggende årsakene til denne krisen?

Kveld 6

(s. 82 – 94)

15. Borgerlig økonomisk teori og statsreguleringene.

Dreier seg om moderne borgerlig økonomisk teoris dobbelt-karakter.

Keynes prøvde å se den kapitalistiske økonomien som helhet, og ville stabilisere den kapitalistiske økonomien ved hjelp av staten. Prøv å få best mulig tak i hva Keynes' og nykeynesianernes teorier går ut på.

Årsakene til svikten i den nykeynesianske modellen ...

Under kapitalismen er det slik at teorier som foregis å skulle lede praksis, ofte egentlig bare konfirmerer en utvikling som har inntruffet på forhånd.

Nyklassikernes teorier med «mindre statsinngrep», «mer markedsøkonomi» har sin bakgrunn i sterkere nasjonal og internasjonal monopolisering og dermed sterkere monopolistisk egenregulering, overakkumulasjon og syklisk krise.

Nyklassikernes (deriblant Milton Friedmans) «teorier» er en gjenspeiling av krisen i den statsmonopolkapitalistiske reguleringspolitikken og dermed i statsmonopolkapitalismen som helhet.

16. Monopolkapitalismens dilemma og statsmonopolkapitalismen

SMK søker nye veier for å kombinere monopolenes og statens makt under imperialismen.

17. Sammenfletningen av økonomien og politikken ...

Sammenfletningen av økonomien og politikken under SMK fører objektivt til sterkere sammenfletning av arbeiderklassens og fagbevegelsens økonomiske og politiske kamp – kamp både mot monopolenes og statens politikk.

Betydningen av denne kampen for enheten i arbeiderklassen og i utvidet forstand kampen for fred og demokratisk styring og kontroll som grunnlag for den bredere enhet i folket i kampen mot statsmonopolkapitalismen.

SPØRSMÅL

(s. 88 - 94)

1. Hva menes med at borgerlig økonomisk teori er *apologetikk*, og hvordan begrenser dette gyldigheten av disse teoriene?
2. Hva var det ved Keynes' og nykeynesianernes teorier som gjorde dem praktisk brukbare for SMK?
3. Hva er det vesentlige ved den statsmonopolistiske økonomiske virkeligheten som har overskredet den nykeynesianske reguleringspolitikken?
4. Hva er således bakgrunnen for de nyklassiske borgerlige økonomiske teoriene?
5. Hvordan vil du helt til slutt stille hovedoppgavene for fagbevegelsen og arbeiderklassen i kampen mot SMK?

Årsaken til svikten i den nykeynesianske modellen ...

Denne kapitelen er et bidrag til å forstå årsakene til svikten i den nykeynesianske modellen. Den handler om hvordan den økonomiske virkeligheten har utviklet seg som et resultat av de økonomiske forandringer som har skjedd i etterkrigsperioden.

Nykeynesianismen har vært en viktig økonomisk skole som har utviklet seg som et resultat av de økonomiske forandringer som har skjedd i etterkrigsperioden. Den har vært en viktig økonomisk skole som har utviklet seg som et resultat av de økonomiske forandringer som har skjedd i etterkrigsperioden.

Denne kapitelen er et bidrag til å forstå årsakene til svikten i den nykeynesianske modellen. Den handler om hvordan den økonomiske virkeligheten har utviklet seg som et resultat av de økonomiske forandringer som har skjedd i etterkrigsperioden.

16. Monopolkapitalismens dilemma og statsmonopolkapitalismen

SMK søker nye veier for å kompensere monopolens og statsmonopolens inntektstap under kapitalismen.

17. Sammenhengen av økonomien og politikken ...

Sammenhengen av økonomien og politikken under SMK er et viktig tema. Den handler om hvordan den økonomiske virkeligheten har utviklet seg som et resultat av de økonomiske forandringer som har skjedd i etterkrigsperioden.

Denne kapitelen er et bidrag til å forstå årsakene til svikten i den nykeynesianske modellen. Den handler om hvordan den økonomiske virkeligheten har utviklet seg som et resultat av de økonomiske forandringer som har skjedd i etterkrigsperioden.